

bus approbati, cap. 29 de Regul. jur., in 6, quæ regula est valde consentanea juri naturali; ergo maxime debet servari in re tam ardua quam est tributorum impositio.

3. *Non esse opus ad tributum consensum regni, nisi ex benignitate regis.* — Hanc vero sententiam sic explicatam non inveno in jure communi, canonico, vel civili, neque in auctoribus antiquis, et ideo non censeo hanc conditionem esse necessariam ex vi juris naturalis aut gentium, neque etiam ex jure communi; imo neque ex jure antiquo Hispaniæ. Probo singulas partes, et primo de jure naturali videtur per se evidens, quia constitutio regnorum et potestas regum non est immediate de jure naturali, sed mediante concessione populorum, ut supra ostensum est; ergo amplitudo vel restrictio potestatis circa ea quæ per se mala vel injusta non sunt, non potest esse de jure naturali, sed pendet ex arbitrio hominum, et ex antiqua conventionione, vel pacto inter regem et regnum. At vero potestatem ad imponendum tributum intra limites justitiæ absolute residere in solo principe non est intrinsece malum, nec contra bonos mores; vel e converso quod requiratur consensus populi, non est per se necessarium ad justitiam et æquitatem: ergo neque illud prius est contra jus naturale, neque hoc posterius est de ejusdem juris præcepto. Neque sufficit dicere hoc esse magis conveniens populis et regnis; tum quia ex majori convenientia non potest colligi necessitas præcepti; tum etiam quia illud non est certum, quia, si conjecturis et congruentiis utendum est, possunt facile pro utraque parte afferri.

4. Nam constat ex supra dictis monarchiam posse utroque modo constitui, scilicet, vel ita ut princeps in condendis legibus pendeat a consensu populi seu senatus, tanquam ab habentibus suffragium definitivum, vel ita ut potestas simpliciter sit in solo principe, licet uti debeat suorum consilio. Et hunc posteriorem modum diximus esse magis consentaneum monarchico regimini, et magis usitatum, satisonum prudentiæ et justitiæ, et convenienti regimini et obedientiæ subditorum. Si ergo hæc potestas est data solis regibus in aliis legibus ferendis, etiamsi gravissimæ sint, cur non poterit esse etiam in legibus tributorum, vel cur hoc repugnabit juri naturali? Item princeps supremus ad inducendum bellum non indiget consensu populi, neque ad reficiendos pontes, vias, castra, mœnia, etc.; cur ergo ex natura rei erit illi necessaria populorum acce-

ptatio in tributorum impositione, cum propter has causas præcipue fieri soleat? Denique monarchia integra et perfecta non est contra jus naturale, ut per se notum est; sed non est perfecta et integra monarchia, nisi habeat potestatem plenam ad imperanda tributa justa; tum quia quantum pendet in hoc a consensu regni, tantum deficit a perfecta monarchia; tum etiam quia, si in hoc pendet illo modo, consequens est ut etiam pendeat in omnibus aliis quæ sine tributis fieri non possunt; ergo monarchia cum tali potestate non potest esse contra jus naturæ, ac subinde neque illa conditio seu dependentia potest esse ex dictamine necessario juris naturæ.

5. Atque hæc rationes idem convincunt de jure gentium. Eo vel maxime quod creatio regum et potestas eorum non est de jure gentium, sed est potius de jure civili, vel naturali (ut sic dicam) uniuscujusque regni vel provinciæ. Unde, licet in communi dici possit de jure gentium divisio regnorum, civitatum, et magistratum, aut regiminum; modus tamen constituendi regimen vel per plures aut pauciores, vel per unum cum tanta vel majori potestate, et cum his vel illis conditionibus, non est de jure gentium, sed ex proprio jure singularum communitatum, et a principio fuit aut ex pacto voluntario, aut ex justo bello, vel consuetudine introductus; ergo non potest hæc necessitas fundari in jure gentium. Multo autem minus potest fundari in jure positivo communi: nam (ut vidimus) in jure canonico hæc potestas conceditur simpliciter imperatoribus, ac regibus, et principibus supremis, qui illis æquiparantur, et nulla limitatio additur; neque postulatur regni consensus. Eodemque modo loquitur jus civile, ut etiam citavimus; ergo illa conditio non solum non potest fundari in jure communi, verum etiam illi repugnat, dum simpliciter loquitur: nam limitandum non est sine alio jure, vel ratione cogente. Et ita doctores interpretantes illa jura absolute dicunt esse in principe hanc potestatem, nulla facta mentione consensus populi, ut patet ex Innoc. in d. c. *Quod super his*, et ibidem Panorm., et in dicto cap. *Innovamus*, Bartol. et aliis in dicta l. *Vectigalia*, et in l. 1 et 2, c. Nova vectigal., etc., Bart. etiam in l. unic., ff. ad l. Juliam de Ambitu.

6. *Jus Hispaniæ.*—Tandem neque ex antiquo jure Hispaniæ talis dependentia regis a regno, seu necessitas talis conditionis ad justitiam vel valorem tributis colligi potest. Nam in l. 2, tit. 1, p. 2, prius dicitur absolute im-

CAPUT XVIII.

UTRUM LEGES TRIBUTORUM OBLIGENT IN CONSCIENTIA AD ILLORUM SOLUTIONEM, ETIAMS I NON PETANTUR.

peratorem habere supremam potestatem et absolutam imponendi justa tributa, et postea subditur hanc potestatem in his regnis translata esse in regem. Similiter in l. 9, tit. 8, p. 5, hæc potestas soli regi tribuitur, idemque supponitur in l. 5, tit. 10, p. 7. Relinquitur ergo concursus regni, seu populi consensus per se, vel per procuratores suos, non esse conditionem necessariam ad justitiam tributis. Imo etiam sequitur justitiam tributis esse priorem, ex natura rei, tali consensu populi, ideoque supremum principem sua potestate posse imponere tributum justum, lege lata, et consequenter posse obligare populum ad consentiendum, et acceptandum tributum, modo explicando in capite sequenti. Alias tributum non posset imperari per modum præcepti et legis, nisi prius acceptaretur a subditis per modum novi pacti et donationis, quod non potest esse verum ex natura rei, cum tributum pertineat ad obligationem justitiæ, non in nova et liberali donatione fundatam, sed in naturali jure, quo tenemur dare laboranti mercedem, et gubernanti subsidium ad onera muneris sui sustentanda.

7. Lex ergo illa et consuetudo Hispaniæ requirendi consensus regni quando tributa imponenda sunt, specialis institutio regum fuit, ex illorum benignitate, non ex necessitate justitiæ concessa, ante ducentos annos, vel circiter. Et ideo non est extendenda ad omnia regna, sed in unoquoque servanda erit sua lex, vel consuetudo, et ubi nulla specialis determinatio fuerit, servanda est æqualitas justitiæ naturalis. Illa vero Hispaniæ institutio in hoc fundata videtur, quod eo tempore in quo illa stabilita est, jam erant in Hispania imposita multa tributa, quæ ad onera regni sustentanda videbantur sufficere, et ideo ne novis oneribus gravaretur populus sine magna et publica causa, et ut majori ac suaviori providentia id fieret, quando fieri oporteret, ideo rectissime id institutum est. Et post concessionem illam a regibus factam, et moribus confirmatam, servanda est. Non est autem ita intelligenda ut sit in arbitrio procuratorum suum consensum non præstare, etiamsi justitia tributis ejusque necessitas nota sit; tunc enim consentire tenentur, sicut etiam tenentur fortiter resistere quando injustitia tributis est manifesta, vel quando ex multitudine tributorum tam graviter onerantur populi, ut æquitatem justitiæ stipendii et auxilii principis debiti excedat.

1. Quæstio hæc locum habere potest etiamsi lex tributis pœnalis non sit, ut diximus; quia, licet tributum non sit pœna, et ideo ad illius solutionem non sit necessaria sententia condemnatoria, imo nec declaratoria, nihilominus potest requiri exactio, ita ut sine illa nemo cogatur spontanee offerre tributum; sicut etiam pœna pecuniaria legis post sententiam debita est sine alia nova sententia, et nihilominus Covar. et alii sentiunt non deberi nisi petatur: simili ergo modo potest accidere in tributis, et hoc est quod inquirimus. In qua etiam quæstione adverte non posse habere controversiam, si de possibili loquamur. Quid enim vetat tributum imponi cum hac moderatione, ut postulatum solvatur, et non alias? Non est ergo dubium quin possit hoc modo ferri, et quod sic lata lex non plus obliget, quia obligatio non est major quam legis verba postulent, per quæ animus imperantis cognoscitur. Et similiter dubitare nemo potest quin princeps possit imperare solutionem tributis, nulla expectata petitione vel monitione, quia, etiamsi imponatur hoc modo, et cum hac expressa conditione, potest esse justum tributum secundum omnes conditiones supra numeratas, ut patebit facile discurrendo per eas; ergo juste potest sic imponi; ergo sic etiam obligabit: nam quoad hoc totum lex illa est moralis, et procedunt omnia dicta in c. 11. Item tributum imponitur ut stipendium justum et debitum ex lege justitiæ; sed præcipere solutionem debiti non spectata petitione non est onus injustum, imo nec nimis grave: ergo talis lex ex hoc capite nec injusta nec nimis gravis censeri potest: cur ergo non statim obligabit?

2. *Leges tributorum non obligare in conscientia ad illa solvenda, nisi petantur, sentiunt multi; imo nec obligare ad non occultandum simile debitum, sentiunt multi ob consuetudinem.*—His ergo existentibus certis, solum de usu et de efficacia legum imponentium tributa, seu de sensu verborum quibus utuntur esse potest controversia. In qua varias inveno opiniones. Prima negat leges tributorum obligare in conscientia ad illa solvenda, nisi petantur, imo neque ad declarandum contractum aut vectationem mercium, aut aliam similem actionem

fundantem debitum tributi : quin potius nec obligare ad non occultandum simile debitum, seu fundamentum ejus : ac subinde non esse contra justitiam occulte vel palliate venditionem facere, ne gabella petatur, vel transire limina regni per loca invia, aut intempestivis horis, propter non solvenda vectigalia. Ac denique solum obligare has leges ad solvenda hæc tributa, si exactor seu publicanus occurrat et petat, vel ad summum ad non decipiendum illum si interroget, præsertim cum juramento. Hanc sententiam a fortiori tenent Angel. et Navarr. allegati, c. 11, et latius ac expressius idem Nav. in c. *Fraternitas*, 12, q. 2, a n. 21; verum est ibi magis procedere argumentando quam definiendo, quia non perfecit opus, satis tamen indicat sententiam suam. Eadem tradit late Tab., verb. *Pedagia*, n. 8 et 9; Medin., l. 2, q. 90, a. 4; Henr., t. 1, l. 7, de Indulg., c. 36, § 5, lit. D, ubi refert Soncinat. et Parlador. Inclinat etiam Soto, l. 3 de Justit., q. 6, art. 7, in fin. Fundamentum præcipuum hujus sententiæ est consuetudo, quæ potest interpretari et moderari legem, et eadem ratione potest moderari quotam stipendii taxatam per legem, sicut videmus in quota decimarum: nam, licet pars decima sit quam lex canonica statuit, nihilominus ipsamet lex canonica declarat id intelligendum esse, nisi obstet consuetudo, quæ prævalere potest : ergo multo magis potest in præsentia,

3. Confirmatur, quia alias omnes qui in casibus insinuat non solvunt tributa obligandi essent ad restitutionem, quia peccarent contra justitiam; consequens est gravissimum onus, et moraliter impossibile, imo etiam est contra consuetudinem, non tantum poenitentium, sed etiam confessorum eruditorum, ut Navar. refert. Confirmatur secundo, quia hoc modo fiunt leges istæ tolerabiles et humanæ, quæ alioqui essent nimis onerosæ et difficiles ad observandum, et aliunde hoc etiam sufficit ad finem tallium legum : nam principes hoc modo recipiunt sufficientia stipendia et subsidia, et si interdum defraudantur, postea per executionem poenarum fit compensatio : ergo.

4. *Secunda sententia sub distinctione loquens.*—Secunda opinio esse potest distinguens inter leges obligantes ad solvenda pedagia, seu vectigalia. Nam quædam procedunt ex antiqua consuetudine cujus initium ignoratur, et hæc indistincte obligant in conscientia ad solutionem talis tributi sine fraude vel occultatione, licet non petatur, quia præsumuntur omni ex parte justæ, juxta c. *Super quibusdam*, de

Verb. signific., et propter alias rationes quas in sequenti sententia afferemus, et in his tributis maxime sunt efficaces, et in hac parte conveniunt auctores statim allegandi in hac et sequenti opinione. Aliæ vero sunt leges imponentes nova pedagia, sive scriptæ sint, sive ex consuetudine de cujus initio constet. Et de his subdistinguitur; nam si certo constet talia tributa esse justa ex omni parte et conditione, tunc etiam obligabunt illæ leges ad solutionem absque prævia exactione, vel petitione, propter idem fundamentum : si vero non constet de justitia earum, non obligabunt cum illo rigore. Quin potius si certo constiterit esse injustas, non obligabuunt ullo modo per seloquendo, sed ad summum ratione scandali vitandi, quando aliter solutio tributi cavari non potest. Si autem nec de justitia nec de injustitia constet, tunc etiam non obligant in conscientia ad solutionem, saltem si tributum non petatur, et absque violentia vel deceptione vitari possit.

5. Hæc sententia, licet non tam distincte explicetur ab auctoribus statim citandis, merito tamen potest illis tribui, quia simpliciter asserunt ad solvenda hæc nova pedagia neminem obligari, nisi cui constiterit de illorum justitia; satisque esse ad excusationem ut de illa non constet, ac subinde ut res sit dubia. Quod ego moderor, et interpretor, donec petantur, vel ubi eorum exactio sine vi aut fraude vitari potest. Tenet autem illam sententiam Gab. 4, d. 15, q. 5, concl. 7; et Sylvest., verb. *Gabella*, 3, q. 3, n. 9, et q. 14, n. 29; Cajet., verb. *Vectigal*, in fine; inclinatur etiam Driedo, d. l. 2 de Liber. Christian., c. 5, versus finem; Armill., verb. *Gabella*, n. 18; Aragon. 2. 2, q. 62, a. 3. Inclinat Cordub. in Sum., q. 95, dub. 1; Medin., d. c. 13. Fundantur primo hi auctores, quia nova pedagia et vectigalia in jure præsumuntur injusta et reprobata, c. *Quoniam*, de Censib., in 6; ergo si certo non constet de illorum justitia, unusquisque potest præsumere de illorum injustitia, ac subinde tuta conscientia illa non solvere, saltem nisi petantur. Confirmatur, quia in dubio melior est conditio possidentis : sed subditi possident res suas; ergo in dubio non tenentur offerre tributum; cum autem non sunt certi de injustitia tributi, eo ipso dubitant de justitia tributi : ergo.

6. *Sententia affirmans has leges tributorum justas obligare ad solutionem.*—Tertia sententia sine distinctione affirmat has leges tributorum justas obligare ad solvendum tributum, etiamsi non petatur. Ita tenet Hostiensis in

Summa, tit. de Censibus, § *Ex quibus causis*, in fine, et reprobatur distinctionem de antiquis et novis vectigalibus, quam dicit fuisse Raymundi. Idem Anton., 2 part., tit. 1, cap. 13, § 8; Bertachin., referens plures in tractatu de Gabellis, p. 9, n. 1 et 3. Sequitur Covarr. in regul. *Peccatum*, 2 part., § 5, n. 5, et dicit esse communem canonistarum in cap. *Innovamus*, de Censibus; tenet etiam Castro, l. 1 de Lege poenal., cap. 10; Medin., c. de Restitut., quæst. 13 et 15; Ledesm., 2, p. 4, q. 18, a. 3, dub. 10, in fine; Navar., l. 3 de Restitution., cap. 1, n. 263. Fundamentum est, quia lex justa obligat in conscientia ut impleatur, nullo admonente; sed lex tributum imponens est justa, ut supponimus; ergo obligat ad solutionem, nullo etiam petente. Sed ait Bartol. de Medin. non teneri externos scire leges regni. Respondeo imprimis hic non tractari an ignorantia excuset, vel an intervenire possit, sed explicari obligationem quam per se imponit talis lex. Deinde dico extraneos teneri saltem ad procedendum via regia sine fraude, et tunc si nullus petat, probabiliter poterunt præsumere nullum deberi tributum, et inde excusari : regulariter vero res est adeo nota in hujusmodi locis, ut vix possit probabilis ignorantia intervenire.

7. Secundo probatur eadem sententia, quia tributum justum est ex justitia debitum; sed unusquisque tenetur solvere debitum justitiæ, etiamsi non petatur; ergo. Dicit forte aliquis non esse debitum ex justitia, sed ad summum ex obedientia legis. Sed hoc plane falsum est, et contra omnes doctores, qui fatentur hanc obligationem solvendi tributa, ubi intervenit, esse justitiæ. Et supra id probatum est ex Rom. 13, et idem sumitur ex illis verbis Christi : *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari*, Matth. 22. Agebat enim de redditione tributi, et significat esse reddendum instar rei alienæ. Item quia tributum est debitum per modum stipendii justum quod ex justitia debetur, sicut de decimis suo loco diximus; est autem eadem ratio cum proportione in præsentia. Denique lex humana non obligat immediate ex sola virtute obedientiæ, sed reponit actum in propria specie virtutis juxta materiæ capacitatem, et motivum seu rationem præcipiendi; hic autem materia legis imponentis tributum est materia justitiæ, et ratio præcipiendi est ut servetur æquitas subditorum ad principem, et ad onera ejus ac regni sustentanda : ergo talis lex non ex obedientia tantum, sed ex justitia obligat, præsertim quia principes intendunt obligare quan-

tum possunt secundum exigentiam materiæ : possunt autem ex justitia obligare; ergo.

8. Dices hoc esse verum si lex ipsa expresse præcipiat solvere tributum, nulla expectata petitione; leges autem tributorum non ita ferri, et ex benigna et consueta interpretatione non id præcipere, sed tantum ut petita solvantur. Sed contra hoc est primo, quia etiam id quod assumitur non est universaliter verum : nam in l. 5, t. 7, partit., expresse præcipitur mercatoribus ut via recta incedant per loca ubi solent tributa exigi, et veritatem aperiant nihil occultando, et multæ leges similes habentur in nova recopilatione, l. 9, t. 19, l. 13, 14, 18 et 32, ubi afferentes merces obligantur per certas vias incedere, et per definitas partes ingredi, et emptori præcipitur manifestare contractum, vel certum fieri de solutione gabellæ, et in l. 9 et 10, tit. 1, l. 6 Ordinat., statuitur ut transmittens merces per loca publica, si nullum inveniat custodem petentem vectigal, non incurrat poenam, etiamsi transeat sine solutione vectigalis, et nihilominus teneatur ad illud solvendum : ubi satis aperte declaratur legem obligare ad solvendum tributum, etiamsi non petatur.

9. Præterea dicimus : etiamsi lex non declaret expresse ut tributum non petendum solvatur, sed simpliciter ut solvatur, id satis esse ut in conscientia sit reddendum, etiamsi non petatur, quoties lex non concedit expresse hanc moram, vel coarctat ac limitat expresse præceptum, quod certe nunquam facit. Assumptum probatur primo, quia sine dubio hæc est mens principum; nam intendunt plene et integre obtinere tale tributum, et intendunt obligare quantum possunt. Secundo, quia materia ipsa postulat hoc genus obligationis, ut ostensum est, quia est materia justitiæ et debiti solvendi; ergo si lex simpliciter præcipit, simpliciter etiam obligat. Nec licet nobis aliquid addere legi, quod ipsa non addit, neque in materia legis habet fundamentum : supponimus enim tributum sine tali conditione esse æquum et justum, alias nulla esset quæstio. Denique neque consuetudo sufficit ad talem moderationem admittendam; quia illa consuetudo (si est) non est talis ut possit derogare legi, quia non est vidente et connivente principe, sed potius resistente, et puniente omnes qui se occultant, aut alio modo vectigalia defraudant.

10. In hoc puncto, cum jus videatur clarum, difficillimum est de facto ipso definitum iudicium ferre, et inter omnes auctores vix est

unus qui generaliter loquatur, sed fere omnes vel addunt limitationes plures, vel loquuntur sub conditione, et ita vix potest absoluta resolutio ex illis colligi. Varios ergo gradus justitiæ in his legibus distinguo. Primus sit legum de quarum justitia ex omni parte certo constat, moraliter loquendo. Secundus extreme contrarius earum legum, de quarum injustitia certo, vel probabilioribus conjecturis constat, quia nimirum constat deficere in tributo aliquam ex conditionibus necessariis ad justitiam ejus. Hæc enim est differentia inter justitiam et injustitiam quæ solet esse inter bonum et malum, quia bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu; et ita ut constat legem tributi esse justam, necesse est ut constat omnes conditiones in illo occurrere; ut autem constat esse injustam, satis est ut constat unam deficere. Tertius gradus est medius, scilicet, quando non constat de injustitia neque de justitia tributi, quod potest contingere dupliciter, scilicet, vel negative omnino, quia nec est ratio ad præsumendam injustitiam, neque etiam de justitia constat, vel quia pro utraque parte sunt conjecturæ et probabiles rationes, neutra tamen constat.

11. *Leges simpliciter imponentes tributa justa obligant ad solvendum tributum non petatum, quando de justitia legis constat moraliter.* — Dico ergo primo: leges justæ simpliciter imponentes tributa, licet non declarent quomodo solvenda sint, per se et natura sua obligant ad solvendum tributum, etiam non petatum, quando de justitia legis sufficienter constat morali modo. Hanc conclusionem præcipue intendunt auctores secundæ sententiæ, et eam plane confitentur ac præmittunt Cajet., Gabr., Sylvest., Soto, Dried., Cordub. et Aragon. Et convincitur rationibus factis in probatione tertiæ sententiæ: neque contra illam aliquid objicitur in priori opinione, quod alicujus momenti sit, quodve inter probandam tertiam sententiam non sit solutum. Imo certe etiam Angel., Navar. et alii non videntur hoc jus negare, quia non negant in principe potestatem ad præcipiendum hoc modo tributum: nec etiam dicunt absolutum imperium, ut solvatur tributum, non sufficere quoad vim verborum ad hanc obligationem, quæ in ipsa materia talis imperii intrinsece inclusa est, nisi ob eam causam aliunde excedatur in æquitate justitiæ. Et hæc est ratio a priori hujus partis, videlicet, legem hanc simpliciter latam simpliciter obligare, supposita potestate ferentis legem et æquitate ex parte materiæ; nam ex

parte verborum nihil amplius requiritur, neque ex vi significationis eorum alia conditio intelligitur, nec ex declaratione juris, neque ex vi alicujus consuetudinis justæ, et toleratæ a principe, maxime in his tributis de quorum justitia constat. Neque in terminis hujus conclusionis invenio aliam differentiam inter antiqua et nova tributa, nisi quod antiqua quorum initium ignoratur, supponuntur esse talia ut de eorum justitia satis constet, nec possint rationabiliter in dubium revocari, quia pro illis stat præsumptio juris et de jure. Imo potius videntur ipso jure approbata in dicto capite *Quod super his*, nam qua ratione sunt approbata quoad auctoritatem, eadem censi debent approbata quoad causam et formam. At vero tributa nova, qualia censentur omnia quorum initium cognoscitur, non sunt semper justa, nec esse supponuntur, nisi probentur: si tamen de eis constat sufficienter esse justa, in eis procedit assertio eodem modo, quia procedit in eis eadem ratio.

12. *Leges tributorum injustæ, quando constat de injustitia, non obligant unquam ad solutionem.* — Dico secundo: leges tributorum, quando constat esse injustas, non obligant ad solvenda tributa, non solum antequam petantur, sed etiamsi exigantur. In hoc omnes conveniunt; et ratio est clara, quia si lex est injusta, etiam petitio tributi: ergo non potest magis obligare petitio quam lex. Imo hinc sequitur primo peccare graviter et teneri ad restitutionem, non solum principes ferentes tales leges et accipientes talia tributa, sed etiam ministros illa exigentes, si illis constat de injustitia legum; sequitur secundo omnes illos incurrere in censuram Bullæ Cœnæ Domini, ut circa illam declaravimus in 5 tomo, disp. 21, sect. 2, n. 35 et 43; tertio sequitur personas illas a quibus talia tributa exiguntur posse licite non solvere tributum, tum se occultando, tum etiam resistendo aliquo modo, quantum sine gravi rixa et scandalo possint, quia jus defensionis naturale est. Possunt etiam uti amphibologiis ad non revelandam veritatem, quia injuste interrogantur, et non tenentur respondere ad mentem interrogantis. Mentiri autem non possunt, et multo minus peccare; si autem id faciant, licet peccent contra veritatem vel religionem, non tamen contra justitiam, et ideo nihil restituere tenentur. Sequitur quarto eos qui coguntur solvere talia tributa posse alia via reparare damnum, vel non solvendo alia tributa justa, si occasio detur, vel alio simili modo occulto, sine vi et

rapina, recompensationem faciendo ex bonis principis, vel ejus qui per injustitiam tributum extorsit. Hæc omnia patent ex generalibus regulis de restitutione, quæ in suo loco latius tractantur.

13. *Limitationes prædictæ conclusionis ex parte causæ et excessus tributorum.* — Est autem circa hanc assertionem distinguendum inter injustitiam tributi ex parte imponentis, vel ex defectu alterius conditionis. Quando enim lex ita est injusta ex parte imponentis tributum, ut constat illum nullam habere potestatem nec facultatem ad imponendum tributum, tunc tributum omnino est nullum, et maxime reprobatum et injustum, et ideo talis lex nec ad totum, nec ad partem obligare potest. Si autem in imponente sit absoluta potestas, et injustitia legis posita sit in abusu et excessu talis potestatis, tunc consideranda est qualitas excessus, et quoad id non obligabit lex; quoad alia vero quæ separabilia et divisibilia sunt poterit obligare, sic enim utile per inutile non vitiatur. Unde si excessus solum sit in extensione ad personas exemptas, lex non obligabit illas; poterit tamen alias habiles obligare, ut si rex in suo regno justa ex causa tributum ponat, præcipiatque ab omnibus etiam clericis solvi, non obligabit clericos, obligabit tamen alios. At vero si excessus sit in defectu causæ, considerandum est an omnino causa desit, vel solum excedatur in proportionem tributi respectu causæ quoad quantitatem, quia, scilicet, plus exigitur quam necessarium sit. Et in priori casu quando causa omnino deest, omnino etiam nulla est obligatio: quando vero injustitia tantum est in excessu oneris, tunc obligat lex ad solvendum tributum in quantitate moderata arbitrio boni viri: excessus vero poterit sine peccato subtrahi, vel compensari, interim solvendo totum, et interim totum negando, prout necessarium fuerit ad recuperandum excessum. Idemque cum proportionem servandum est, sive injustitia solum sit in proportionali distributione; nam tunc poterit qui plus justo gravatur minuere tributum in ea parte in qua gravatur injuste; tenebitur tamen aliquid solvere secundum debitam proportionem, si in reliquis conditionibus constat tributum esse justum, quia lex injusta solum non obligat in eo in quo facit injustitiam, in alio vero potest obligare, quia non est omnino nulla, et unum est ab alio separabile.

Quid agendum in dubio.

14. Dico tertio: quando tributum est novum,

v.

et non constat principes habere potestatem ad imponendum tributum, quamvis non constet carere illa, non obligantur subditi illa lege ad solvendum tributum; si vero constat principem habere potestatem ad imponenda tributa generatim, licet in particulari tributo non constet servari omnes conditiones ad illius justitiam requisitas, lex tributi obligabit subditos ad solutionem tributi, dummodo non constet de aliqua injustitia tributi, seu defectu alicujus conditionis ad illius justitiam requisitæ. Prior pars hujus assertionis est juxta mentem auctorum secundæ sententiæ, eamque a fortiori admittent auctores primæ; de auctoribus autem tertiæ sententiæ solum dicere possumus illi non contradicere, quamvis nec illam affirmant. Ratio igitur illius partis est, quia primum fundamentum justitiæ in tributis est potestas principis, et obligatio quæ inde in populo resultat ad contribuendum pro illius stipendio; ergo si dubitatur de justitia tributi in hoc fundamento, cessat omnis ratio præsumendi justitiam in illo, ac subinde talia tributa præsumuntur injusta. Et in eis maxime procedunt rationes secundæ opinionis; procedit etiam illa regula: *In dubiis melior est conditio possidentis*, quia tunc subditi possident sua bona et suam libertatem, et non sunt certi de subjectione in hac parte debita principi. Posset autem hic casus contingere præcipue in quibusdam principibus temporalibus, qui non sunt supremi, sed recognoscunt superiorem, et nihilominus usurpant potestatem imponendi tributa titulo consuetudinis, vel alio simili. Si enim non constat talia tributa esse approbata a supremo principe, vel cum illius facultate et licentia esse imposita, non est cur præsumantur justa, et ita in his credo maxime procedere secundam sententiam. Hæc vero pars non minus procedit ante petitionem tributi quam post illam; semper enim est eadem ratio excusationis, nec petitio præsumitur magis justa quam impositio, et ideo non mutat rationem justitiæ.

15. Altera pars videtur esse contra plures auctores allegatos in secunda sententia: verumtamen in illa particula *non constat* potest esse multiplex sensus, et inde fortasse est varietas in modo loquendi auctorum. Primo ergo dicitur non constare quod non scitur clara et evidenti ratione, vel physica, vel morali, et in hoc sensu certa videtur illa pars, quia non oportet ut subditi cum evidenti vel certitudine sciant principem observasse omnes conditiones justitiæ in ferendo tributo, ut teneantur